

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ה' **משה שניצר**
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק

כולל דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"

ח"תם סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה רודפת
צדקה וחסד
מרת **ורדה שניצר**
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1038

מסכת חולין קל"ח - בכורות ג' • ידיים ג', א' - ג', ה'

בס"ד, ט' ניסן תשע"ט

השבוע בגליון

- מסכת בכורות
- בכורות בימינו
- כיצד נוהגים בכבוד קדוש בימינו
- מדוע נוהגים למכור דווקא את הקנה של הבהמה
- עריכת שטרות מכירה אחת לשנה

- שילוח הקן, מתי?
- יש לשלח כל אם, או רק כאשר רוצים לקחת את האפרוחים
- הזוהר - המיית היונה מעוררת רחמי הקב"ה על ישראל
- הראשונים - שילוח האם נועד להשריש בנו מידת הרחמנות
- האם יש לאחוז באפרוחים כדי לקיים את המצווה

דבר העורך

עוד 402 יום מסיימים את הש"ס!

אשריכם ישראל

בחסידי ה' אנו זוכים לסיים את מסכת חולין, על פרקיה הרבים ונושאייה המורכבים והמגוונים. לומדי הדף היומי מסיימים את המסכת בתחושת סיפוק, כשבאמתחתם אחת המסכתות הארוכות בש"ס, שסוגיותיה עוסקות בנושאים מעשיים וחשובים ביותר.

להגל סיום המסכת, לפניכם מספר מכתבים ששלחתם אלינו, אתם, קוראינו הנאמנים, כולם מעניינים ומרתקים.

נפתח בשני מכתבים הנוגעים בהתפתחות הנרחבת של לימוד הדף היומי מעבר לים.

כותב יהודי מברוקלין: לכבוד המערכת הנכבדה, שלום.

הריני מצרף בזה צילום של הזמנה לחתונה שנערכה בברוקלין, ובתחתיתה מצויין, "שיעור דף יומי מיד אחרי החופה".

שילוח הקן, מתי?

מצוות שילוח הקן היא אחת המצוות הבודדות שעל אודות מהותן קיימות דעות קוטביות, עד כי יש האומרים שהיא מצווה הבאה בעבירה!!! ויש אומרים כי היא מצווה ככל מצוות התורה, שחובה וזכות לקיימה. על שיטות אלו ועוד, במאמר שלפנינו.

ציוותנו התורה (דברים כ"ו, ז), "כי יקרא קן ציפור לפניך... לא תקח האם על הבנים. **שלח תשלח** את האם ואת הבנים תיקח לך". הרי לנו מצוות לא תעשה, - "לא תקח", ומצוות עשה - "שלח תשלח". הכל מסכימים, כי להלכה, הנוטל את האם על הבנים עבר על "לא תקח האם על הבנים" וחובה עליו לשלח את האם, מנקודה זו ואילך חלוקות הדעות, כדלהלן.

יש לשלח כל אם, או רק כאשר רוצים לקחת את האפרוחים: בעל "חוות יאיר" זצ"ל וה"חתם סופר" זצ"ל, נמנים על גדולי האחרונים שנטלו חלק בדיון ההלכתי המורכב בנוגע למצוות שילוח הקן. שאלת השאלות היא, אם כל יהודי הרואה קן ציפור חייב לשלח את האם מקינה, או שמא רק יהודי החפץ לקחת את האפרוחים או את הביצים מן הקן, מצווה לשלח את האם ולקיים בה את מצוות "שלח תשלח".

"החוות יאיר" וה"חתם סופר" מציגים ראיות והוכחות למכביר, כדי להוכיח את צדקתם, לכאן ולכאן, רבים מהם מתוך פרקנו, פרק שילוח הקן. הנה, אומר "החוות יאיר", גמרתנו (קלט/ב) דורשת מפסוק מיוחד, שאין חובה על כל יהודי לשוטט בהרים ובגבעות כדי לאתר קיני ציפור ולקיים את המצווה. שומה עלינו להסיק, כי יהודי המוצא קן ציפור, חייב לשלח את האם, עד שנדרש היתר מיוחד לכך, שאיננו נדרשים לתור אחר קיני ציפור.

"החתם סופר" טוען, כי יתכן שחקירה נאה זו, אינה אלא מחלוקת תנאים! לדעתו, בשני צדדים אלו נחלקו התנאים במשנה (קמא/ב), כאשר לדעת רבי יהודה חובה לשלח את האם בכל מצב, ולדעת חכמים, כפי שהרוצה לאכול בהמה חייב לשחוט אותה, אך וודאי שלא חלה עליו חובת שחיטה - ירצה, ישחוט ויאכל, לא ירצה, לא ישחוט ולא יאכל, כמו כן, הרוצה ליטול את האפרוחים או את הבנים, אינו רשאי לעשות כן ללא הפרחת האם. ירצה היהודי, יפריח את היונה ויקח את הבנים, לא ירצה, לא יפריח ולא יקח [עיין שם בביאורו ומה שמיישב לפי"ז].

גישתו של "החתם סופר" מסתייעת מדברי הרשב"א (ש"ת ח"א סימן י"ח, ח"ג סימן רפ"ג), אשר כתב, כי מטרת מצוות עשה של "שלח תשלח", היא למנוע את האיסור של "לא תיקח האם על

צעילוי נשמת

מרת הר"ר **ישעיה בריל** ז"ל
ב"ר יצחק ז"ל
נלב"ע י"ב בניסן תשס"ב
תנצב"ה
הונצח ע"י ידידו
משפ' פרלמוטר שיחיו - גבעת שמואל

צעילוי נשמת

מרת **יענטה יהודית לינצר** ע"ה
ב"ר חיים אשר אנשיל זאב ז"ל
נלב"ע י"ג בניסן תשנ"ה
תנצב"ה
הונצחה ע"י בנה ידידו
הר"ר **שמואל לינצר** ומשפ' שיחיו - פ"ת

צעילוי נשמת

מרת **חנה שנור** ע"ה
בת הר"ר חיים יעקב ז"ל
נלב"ע י"א בניסן תשכ"ח
תנצב"ה
הונצחה ע"י בנה ידידו
הר"ר **אבי שנור** ה"ו ומשפ' שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **זיסל (סרין) רובנר** ע"ה בת הרה"ח ר' משה ז"ל
נלב"ע ח' בניסן תשנ"ט **תנצב"ה**
הונצחה ע"י בנה הר"ר **דוד רובנר** ומשפ' שיחיו - פ"ת

נר ה' נשמת אדם

הבנים" - לאו הניתק לעשה. הרי לנו, כי אין כל עניין להפריח יונה היושבת על קינה, מלבד כאשר חפצים באפרוחיה.

הזוהר - המיית היונה מעוררת רחמי הקב"ה על ישראל: כאשר נתבונן בטעמי מצוות שילוח הקן שנכתבו על ידי קדמונינו, כותב ה"חתם סופר", נבחין בכך שקיים הבדל מהותי ביניהם. הזוהר (הובא בחו"י) כותב, כי על ידי הפרחת האם מקינה היא מייללת על בניה ומעוררת את רחמי הקב"ה על בניו שגלו.

הראשונים - שילוח האם נועד להשריש בנו מידת הרחמנות: מאידך, הרמב"ם (מורה נבוכים ח"ג מ"ח) הרמב"ן (ע"ת) וה"חינוך" (מצווה תקמ"ה) כותבים, שמצווה זו נועדה להשריש בנו את הרחמנות, שלא נתאכזר לעקור את הבנים מול עיני האם.

טעמו של הזוהר ניתן להבנה גם לפי הסוברים כי חובה לשלח כל אם היושבת על קינה, שכן, מטרת הדבר היא לעורר את רחמי הקב"ה על עם ישראל. ברם, שיטתם אינה מתיישבת עם טעמים של חבר הראשונים, שמצווה זו נועדה להשריש רחמנות בלב ישראל, שכן, אדם שאינו צריך את בני היונה, אילו רחמים יושרשו בליבו, אם הוא מפריח את האם ללא מטרה. אולם, אם מצוות שילוח הקן עוסקת ביהודי שמעוניין ליטול את בני היונה, מובן היטב, שהקב"ה ביקש להשריש בנו את מידת הרחמנות, שטרם נטילת הבנים נפריח את האם, שלא תחזה בדבר.

ה"חתם סופר" מסיים את נידונו הארוך, בהוכחה מגמתנו כי חלקה על שיטתו של הזוהר, ו"היכן שנחלק הנסתר עם הנגלה, העיקר עם הנגלה, דאין לנו עסק עם הנסתר, והנגלות לנו ולבנינו". ה"משנת חכמים" (הובא ב"פתחי תשובה" יו"ד סימן רצ"ב ס"ק א') כותב, כי לדעתו, אמנם על הרואה קן ציפור, לא חלה חובה גמורה לשלח את האם, אך הנמנע מקיום המצווה, נענש בעידא דריתחא (וע"ע וב"ערוך השולחן" שם, סעיף א, ד' וב"חזון איש" יו"ד סימן קע"ה ס"ק ב). אכן, ידוע על גדולי ישראל, שהידרו לקיים מצווה זו.

האם יש לאחוז באפרוחים כדי לקיים את המצווה: עד כה עסקנו בשילוח האם. עדיין יש לברר, אם מצוות שילוח הקן מוטלת על כל יהודי הרואה קן - כיצד עליו לקיימה. האם די בהפרחת היונה מקינה, או שמא יש צורך ליטול את הבנים, כדברי הפסוק "ואת הבנים תקח לך".

שילוח הקן סגולה לבנים: בשאלה זו הסתפקו חכמי לובלין, אשר שטחיה לפני ה"חכם צבי" (סימן פ"ג) שהשיב, כי אין צורך ליטול את הבנים, וה"חתם סופר" מביא סיוע לדבריו מן הסגולה המפורסמת שכתב ה"חינוך" (שם), שקיום מצוות שילוח הקן הוא סגולה לבנים, שנאמר "ואת הבנים תקח לך". הרי לנו, כי הפסוק לא בא לצוות על נטילת הבנים אלא להורות על הזכויות השמורות למקיימי המצווה. אך ה"ברכי יוסף" (יו"ד סימן רצ"ב, ו"כ"ה ערוך השולחן" שם, ע"ן שם) כתב, שיש ליטול את הביצים על פי הקבלה. נציין, לטובת הקוראים, כי יש אומרים בשם רבי פנחס מקוריץ זע"א, כי קריאת פסוקי המצווה, גם היא מהווה סגולה לדבר ("קן ציפור", קפ"ח).

דף קמב/א ודלמא מהרהר בעבירה הוה

איזו מצווה ניתן לבטל על ידי מחשבה

לכבוד סיומה של מסכת חולין, הבה נתענג על סברה מזככת דעת, של בעל ה"עונג יום טוב" זצ"ל, אשר ניתנה על ידו כפתרון לקושיה עצומה.

מחלוקת מפורסמת היא, אם "מצוות צריכות כוונה", אם לאו. כלומר, המקיים מצווה בלא כוונה, היצא ידי חובת המצווה, או שעליו לכוון כי לשם מצווה הוא עושה, כדי שמעשהו יעלה לו למצווה. הר"ן כותב ידיעה חשובה ביותר בשם רבינו שמואל, כי גם לפי הסוברים שמצוות אינן צריכות כוונה - העושה מעשה מצווה ומכוון שלא יעלה לו לשם מצווה, אינו נחשב כמי שעשה מצווה.

גמרתנו מביאה את דברי רבי יעקב אשר סיפר, כי בהיותו בדרך ראה נער מטפס על עץ בשליחותו של אביו כדי להפריח יונה מקינה וליטול את הבנים, והנער נפל מן העץ ומת. במעשהו זה קיים הנער שתי מצוות, כיבוד אב ושילוח הקן, שעליהן אמר הכתוב "למען ייטב לך והארכת ימים", ובכל זאת, הנער מת. הרי לנו, הוכיח רבי יעקב, כי כוונת התורה היא לחיי העולם הבא ולתחיית המתים ולא לחיי העולם הזה. הגמרא מנסה לסתור את דבריו בשאלה, שמא זכות מצוות אלו לא עמדה לנער משום שבאותה שעה הררה בעבודה זרה.

נתמקד בשאלה זו של הגמרא, המנסה לאתר אפשרויות לנישול הנער מזכויות המצווה, ונתהה, מדוע יש צורך להרחיק לכת ולטעון כי נער זה הררה בעבודה זרה, הן זה עתה התוודענו לשיטתו של רבינו שמואל, כי העושה מעשה מצווה מתוך כוונה שלא תעלה לשם מצווה, אכן אינו מקיים מצווה. הגמרא, יכולה היתה, איפוא, להסביר, שהנער התכוון שמעשיו לא יהיו לשם מצווה ומשום כך זכות המצווה לא עמדה לו. אם הגמרא לא השתמשה בטעון פשוט זה, הרי זו הוכחה מוצקה כי הוא אינו נכון, השאלה היא מדוע.

ובכן, בעל ה"עונג יום טוב" נוטל לידי את הוראתו של רבינו שמואל, כי ניתן לכוון שמעשה מצווה מסויים לא ייחשב כמעשה מצווה, בודקה מכל זוויותיה, ומגיע למסקנה מעניינת ביותר. לכאורה, הוראתו של רבינו שמואל אינה מובנת. הרי לדעת הסוברים שמצוות אינן צריכות כוונה,

אשריכם ישראל.

הרב י. ה. מבית וגן שבירושלים, שהה בבורו-פארק, וכה התרשם מאשר חזו עיניו, עד שהנציח את הדברים בתמונה. כלומד דף יומי מובהק, הוא תר אחר מקום שבו לומדים דף היומי, ולא חלף זמן רב עד שהוא מצא את מבוקשו באופן מפתיע ביותר. ב-14 avenue פינת רחוב 45, התנוסס שלט מאיר עיניים: "כאן לומדים דף יומי בכל ערב, משעה 8:30 עד 9:30". נכנסתי, הצטרפתי ונהנית מאד.

רעיון לגבאי בתי הכנסיות, להגדלת מעגלי לומדי הדף היומי.

פירוש רש"י

בכותרת זו הכתיר יהודי תל אביבי את מכתבו המעניין:

מחשבתו של עושה המצווה אינה חלק מפרטי המצווה. כיצד, איפוא, הוא רשאי להתערב במעשה המצווה על ידי מחשבתו, ולמנוע את חלות המצווה.

שומה עלינו להניח, כי לא התכוון רבינו שמואל, אלא למעשים שאינם מעשה מצווה מובהק, אלא פעמים שהם מצווה ופעמים שהם מעשה חולין, מעשים מעין אלו רשאי אדם לכוון כי אינו עושה אותם לשם מצווה, אלא לשם חולין. ברם, מעשה שלעולם הוא מעשה מצווה, בכל פעם שהוא נעשה, אכן, אין ניתן לכוון בשעת עשייתו, כי לא ייחשב מעשה מצווה, ולא למצוות אלו נתכוון רבינו שמואל.

כעת, נתבונן בתרי"ג המצוות, ונווכח, כי הן מחולקות לשני סוגים. יש מהן, שבכל פעם שתעשהנה הרי הן מצווה, וכגון, מצוות כיבוד אב ואם ושילוח הקן, לעולם אין יוצאים ידי חובתן, מי שסיים זה הרגע לכבד את אביו, אינו נפטר בגין כך מכיבודו ברגע הבא, וכמו כן, קיומה של מצוות שילוח הקן, אינו פוטר את המשלח משילוח הקן הבא הנקרה בדרכו, אפילו רגע לאחר מכן [לשיטת הסבורות כן, ראה מאמר "שילוח הקן - מתי?"]. ויש מן המצוות, שדי בעשייתן פעם אחת, כגון, אכילת מצה בליל הסדר, שלאחר אכילת הכמות הדרושה, המצווה הסתיימה, ואכילת מצות נוספות אינה מעשה מצווה נוסף.

כעת, מסיים בעל ה"עונג יום טוב" זצ"ל בסיפוק, ברור ונהיר מדוע הגמרא לא טענה שהנער חישב במחשבתו שאינו מעוניין לקיים מעשה מצווה בצייטו לאביו ובהפרחת היונה מקינה, שכן, גם אם היה חושב כן, לא היה מועיל בכך כדי לעקר את המצווה ממעשהו, והיה עליהן להיזקק לזכותו, שהרי בכל עת שאדם מכבד את אביו ומשלח את הקן הדבר נחשב למעשה מצווה, שאין בכח מחשבתו לעוקרה...

מסכת בכורות

לאחר הפוגה של כמחצית השנה מן העיסוק בדיני הקרבנות, אנו שבים לעסוק בענייני 'קדשים'. מסכתות זבחים ומנחות, הפותחות את סדר קדשים, עוסקות בעניינים הכלליים של ענייני הקודש והקרבתו, ואילו מסכת בכורות, אותה אנו מתחילים ללמוד בימים אלו, עוסקת בפרוטרוט בדיני הבכורה, כמו גם מסכת ערכין, שלאחריה, המיוחדת לענייני הקדשות לבדק הבית, ומסכת תמורה, המאגדת את ענייני המרת הקרבנות ופדיונם.

מסכתנו היא המסכת היחידה, מבין המסכתות העוסקות בדיני קדשים, אשר סוגיותיה והנלמד בה נוגעים לזמנינו. בעוונותינו הרבים חרב בית המקדש ובטלה העבודה בו, ובעוד דיני הקרבנות הנלמדים במסכתות האחרות, אינם מעשיים לימינו, הרי מסכתנו עוסקת בקדושת הבכור, אשר חלה מעצמה, ללא הקדשת הבעלים, בכל מקום, בכל זמן - כל יהודי שבהמתו הטהורה הבכירה וילדה זכר, וולדה הבכור קדוש הוא, ויש ליתנו לכהן.

המסכת שלפנינו: הפרק הראשון של המסכת, מתמקד בדינו של "פטר חמור", הלא הוא בכורה של האתון, שמצווה לפדותו תמורת שה, ולתת לכהן, את השה. אם לאו, יש לערוף את ראשו של החמור הבכור. פרקנו השני עוסק בבכור בהמה טהורה, אשר מלבד החובה ליתנו לכהן, חלה עליו קדושת קרבן. הפרק שלאחר מכן, מתמקד במקרים מיוחדים, האם נאמרו בהם דיני בכורה. בפרק הרביעי, מבוררים הלכות הנוגעות לדיני נתינת הבכור לכהן, כמו גם הכללים על אודות הנאמנות לקבוע כי בכור מסויים הוא בעל מום ואין צריך להקריבו. הפרק החמישי עוסק גם הוא בכללים אלו, בנוסף לעיסוקו בהלכות שלפיהן יש לנהוג בבכור, גם זה שנפל בו מום. הפרק השישי מוקדש לליבון דיני המומים. אגב כך, הפרק השביעי מוקדש לכהנים, איזה מום פוסלם מעבודתם. לא ניתן לפרט כאן את דיני המומים, אך נציין, כי בהמה קיימים חמישים סוגים של מומים הפוסלים אותה להקרבה, ומאה ארבעים מומים עלולים לפסול את הכהנים מעבודתם. מומים אלו, הלא המה כתובים לסדרם ברמב"ם (הל' ביאת המקדש, פרקים ז', ח'), המציין, כי "עיקר מעשיהם התדיר" של בית הדין שבלשכת הגזית, היה בדיקת הכהנים ממומים ווידוא ייחוסם (שם סוף פ"ו). הפרק השמיני, מתייחס להלכות פדיון הבן, ואגב כך הוא עוסק מעט בהלכות בכור אדם מאביו, הנוטל פי שניים בירושת אביו. בפרק התשיעי, החותם את המסכת, נעסוק בדיני מעשר בהמה, אשר נקבעו בשלהי מסכת בכורות, משום הדמיון הרב שקיים בין מעשר בהמה לבין הבכור. שניהם נוהגים בכל מקום ובכל זמן, אלא שהבכור מתקדש מאליו, ומעשר בהמה מתקדש על ידי הבעלים בלבד. לפיכך, חכמים גזרו, שבימינו, לאחר חורבן בית המקדש, לא יקיימו את מצוות מעשר בהמה, אשר לפיה יש להפריש מעשר מן העדר ולהקדישו, כדי שלא יתרבו בהמות קדושות שלא ניתן להקריבן, ויבואו לידי תקלה (לקמן נג' ועיי"ש ברש"י ד"ה "משום תקלה").

המרכיבים הייחודיים של מסכת בכורות, דיני קרבנות ודיני ממונות המשולבים ביחד ומשלימים זה את זה, כגון, איזה סוג של קניין מועיל כדי למכור לנוכרי את הבהמה המבכירה, ספק בכור, ועוד, גורמים לכך שהלומד את המסכת, מתוודע להלכות רבות במקצועות התורה, תוך כדי עיסוק באותו נושא.

דף ב/א בישראל אבל לא באחרים

בכורות בימינו

אמרה תורה, כי בהמה טהורה שהבכירה זכר, הרי הוא "בכור" הקדוש בקדושת בכור, ויש ליתנו לכהן אשר מעלהו על המזבח. קדושתו של הבכור חלה מעצמה, ואינה תלויה בהקדשת הבעלים,

כנסתי לחדר שבבית המדרש לבעלי תשובה במרכז תל אביב, והתיישבתי בכבדות בכסאי כשאני פולט אנחה כבדה שהכילה את תמצית המחשבות העצובות שחלפו בראשי.

כבעל תשובה תל אביבי, בגיל העמידה, מקום זה היה מפלט נפלא ומפנק מהעולם הסואן, מתחת לחלוני. ביום זה הרגשתי כשה אבוד בבית המדרש, כי הרב התאחר לרגל הברית של נכדו.

עם כוס קפה שחור הצטרף עוד שה אובד לשולחני, וכך ישבנו שנינו שותקים ומחכים שהרועה יגיע.

אתה יודע מי החזיר אותי בתשובה? שאל עמייתי לשולחן.

אימצתי את זכרוני וציינתי בפניו כמה רבנים מפורסמים המתמחים בשטח זה.

רש"י החזיר אותי בתשובה, הוא פסק בהחלטיות. הסתכלתי בו בחשד, בהתחשב בזה שרש"י חי לפני אלף שנה, גירסתו היתה די מוזרה.

יום אחד, הוא התחיל את סיפורו, נחתתי 'במקרה' בבית כנסת קטן בצפון תל אביב, בשעה שרב בית הכנסת נתן שיעור קצר בפרשת השבוע עם פירוש רש"י.

עד לאותו יום גורלי חיי התנהלו בניסיונות אין-סופיים למצוא את דרכי בחיים, אך ניסיונות אלו

**"עד
שהחברותא
מכין לעצמו
תה"**

**גם ר' בנימין
מחשובי האברכים באלעד,
לא מפספס אף יום.
2 משניות ביום וכל היום
נראה אחרת.**

**נולם מצטרפים
מה איתך?**

**לקבלת טרורן חודשי ראשון חינם
מתקשרים ומאירים את הנשמה! *3764**

לעילוי נשמת
ה"ר שרגא פייבל ז"ל
ב"ר יצחק אייזיק ז"ל נלב"ע ח' בניסן תשס"ד
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

אף על פי שמצווה על הבעלים לקדשו בפה. השוחט אותו נענש בכרת! כדינו של שוחט קרבן מחוץ לבית המקדש, ואף להטיל בו מום, בבכור זה, כדי שיחדל מלהיות קורבן - אסור. כאשר נולד בכור עם מום, או שנפל בו מום לאחר לידתו, הוא אינו יכול לשמש כקרבן, אך עדיין יש לתיתו לכהן, כדין מתנות כהונה, ולעולם אסור לעבוד בו, ולגזוז את צמרו.

בזמנינו, מצווה למנוע את קדושת הבכור: בזמן שבית המקדש היה קיים, לא היה זה מן הראוי למנוע את קדושתו העתידית של הבכור העתיד להיוולד, בכל דרך שהיא (עיי' לקמן ג/ב תוס' ד"ה "דקא"). אולם, בימינו, לאחר שחרב בית המקדש ואין אפשרות להקריב את הקרבנות, בכללם הבכור, נהגו למכור לנוכרי חלק מן הבהמה המעוברת, וכך הבכור שיוולד אינו קדוש בקדושת בכור, כמבואר במשנתנו. ה"שולחן ערוך" (יו"ד סי' ש"כ) אף מגדיר זאת כמצווה: "בזמן הזה, מצווה לשתף עם העובד כוכבים קודם שיצא לאויר העולם, כדי לפטרו מהבכורה, אף על פי שמפקיע קדושתו, הכי עדיף טפי כדי שלא יבא לידי מכשול ליהנות ממנו בגיזה ובעבודה".

כיצד נוהגים בבכור קדוש בימינו: אם בכל זאת נולד בכור בהמה טהורה שאמו שייכת ליהודי בלבד, אין ברירה, אלא יש להאכילו ולטפל בו, אף על פי שאין בו כל תועלת, עד שיפול בו מום. במצב זה נדרשו הפוסקים להתמודד עם שאלה שנוצרה כתוצאה מן האילוץ. כהן אינו רשאי לסרב לקבל מתנות כהונה, מפני שיש בכך בזיון למתנות הכהונה. כל עוד המדובר במתנות כהונה שהכהן יכול להשתמש בהן, ניחא. אך מה יעשה בימינו כהן שנתנו לו בכור הקדוש בקדושת קרבן. כל הוצאותיו עליו ואך הפסדים יהיו לו ממנו. לפיכך נפסק להלכה (שו"ע יו"ד סי' ש"ו סעי' ד'), כי אם הישראל, בעל הבהמה המכירה, פשע ברשלנותו ולא דאג למכור את הבהמה לנוכרי, הכהן אינו חייב לקבל את הבכור. הלכה נוספת שנוצרה היא, כי גם את אותם הבכורות שקדושתם לא בטלה שלא באשמת הבעלים, הישראל אינו רשאי לתיתם לכהן כדי להרגיזו ולהקניטו...

מדוע נוהגים למכור דווקא את הקנה של הבהמה: שיתוף הנוכרי בבהמה, מתבצע על ידי מכירת אבר של הבהמה, רצוי מלכתחילה שיהא אבר שהנשמה תלויה בו (ט"ז ושי"ך יו"ד סי' ש"כ ס"ק ג'). בימינו נוהגים למכור את הקנה ואת הוושט, שהם איברים שהנשמה תלויה בהם, אך אינם עולים ממון רב. זאת, כדי שהמכירה תתבצע בלב שלם על ידי המוכר, שאם יזדקק למכור ריאה או חלק חשוב אחר של הבהמה, שמא ינקפנו ליבו ולא ימכרונו בלב שלם. אכן, בשיחת רקע שערכנו עם רב המתמצא בנושא זה, הוא סיפר, כי רב מושב מסויים, התעקש להמשיך ולמכור לנוכרי את הריאה כנהוג מימי קדם, ובסופו של דבר, כאשר הגוי בא לממש את קנייתו, וליטול את הריאה, בעל הבהמה גירשו מעל פניו...

עריכת שטרות מכירה אחת לשנה: בארץ ישראל, בית המדרש למצוות התלויות בארץ, מטפל במסירות בנושא זה, כעשרים וחמש שנה, ובמשחטות שברחבי הארץ, אין מקבלים בהמות ממשקים שמבכירותיהם לא נמכרו טרם המלטות. פעם בשנה, מספר הרב א. ש. מחיפה, העוסק בנושא, בעל המשק חותם על שטר הרשאה, שבו הוא נותן לרבנים את הזכות הממונית למכור את מבכירותיו לנוכרי. אמנם, די במכירה זו שנתית, משום שבהמה אינה ממליטה טרם ימלאו לה עשרים וחמשה חודשים, אך כדי למנוע כל ספק, מבצעים את המכירה אחת לשנה. שטר זה, הינו בעל תוקף הלכתי, וכמו כן מקפידים שיהא לו תוקף גם בחוקי הערכאות, כדי למנוע אפשרות מבעל המשק לטעון, כי לא ידע על מה הוא חותם.

ספק אם הבהמה נמכרה לנוכרי: ספרי השו"ת מלאים במקרים שונים של ספיקות בכור ובפטרונות ההלכתיים, במקרים שבהם היו כאלו. אחד הספיקות הוותיקים, מתייחס לבכור שנולד לפני כשלוש מאות שנה. בעל הבהמה שיגר שליח שימכור לגוי חלק מן הבהמה. השליח נעלם כלא היה, ואין ידוע אם מכר את הבהמה לנוכרי אם לאו. ה"משנה למלך" (רמב"ם הל' בכורות פ"ד הל' א') הורה, כי יש להתייחס אל הוולד כאל בכור ודאי, שכן, אף על פי שחזקה שליח עושה שליחותו, אין בכחה של חזקה זו להתיר ספק דאורייתא (עיי"ש בכל דבריו, ועיי' "פתחי תשובה" סי' ש"כ ס"ק ב').

העמד את הבכור על חזקה שאינו קדוש: שנים רבות אחר כך, בשנת תרע"ז, לפני כתשעים שנה, העלה גאון בשם רבי יעקב קאנטראוויץ זצ"ל, שאלה מעניינת על פסיקתו של ה"משנה למלך". כלל ידוע קובע, כי יש להעמיד דבר על חזקתו. כלומר, אם אינך יודע כיצד לנהוג בו, וברור לך מה היה מצבו לפני שהתעורר הספק - אל תשנה מאומה. והנה, לפני שהספק התעורר, היינו: לפני המלטת הבכור, הוא היה עובר. עובר הרי אינו קדוש ויש להותיר מצב זה על מכונו...

העמד את הבהמה על חזקה שלא נמכרה...: ברם, אחיינו, גאון צעיר בן עשרים ושלוש, השיב לו, כי אם הוא מבקש להשתמש בכלל זה כדי להתיר את הבכור, הרי שדווקא מכח כלל זה יש לאסור אותו, שכן, מאחר שיש להעמיד דבר על חזקתו, יש לקבוע כי האם ועובר לא נמכרו לנוכרי, שהרי לפני שהספק התעורר, כך היה המצב...

הגאון הצעיר התפרסם לימים בכל תפוצות ישראל, כרבי משה פיינשטיין זצ"ל (שו"ת "אגרות משה" יו"ד ח"א סי' ר"א, ר"ב, ר"ג. עיי"ש שהאריך בנידון אם חזקת מרא קמא מכריעה באיסורים) [רבני בית מדרשנו העירו על עיקר דבריו של הג"ר יעקב, כי חזקה זו אינה פשוטה כל עיקר, מאחר שלפנינו ודאי לידה, כפי העולה מדברי התוס' בע"ז לד/ב ד"ה "א"י וכש"כ בחידושי הגרעק"א עמ"ס חולין יג/ב ד"ה בגמ'. ועוד, שחזקת הולד קודם לידתו, היא חזקה העשויה להשתנות].

הסתיימו תמיד במבוי סתום. היו לי אלף תשובות לכל שאלה, ואלף שאלות לכל תשובה, ולפעמים כשעיינתי בחומש או בתנ"ך, פירשתי והתאמת את התוכן לדרך חיי, ואותם פסוקים כשעיינתי בהם, התפרשו לי תמיד אחרת.
עד אותו יום שהכרתי את רש"י, הפירוש כל כך הפנט אותי והדיוק נתן לי להבין מיד שאין אני אווה באמת האבסולוטית, וכל חיפוש נוסף מיותר. מני אותו יום, שתייתי את קורות חיי של רש"י בציימאון, וכך נחשפתי למפעלו הענק. הבנתי שכל מה שאני יודע על התורה ועל האמונה ועל עצמי, צריך לעבור... פירוש רש"י.
אתה יודע מה הכי מפתיע, סיים בחיך: לאחר זמן לא רב גיליתי, כי יום ההולדת שלי, כ"ט בתמוז, הוא גם יום הפטירה של רש"י.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

צעילוי נשמת
מרת **לולה לאה פינקלשטיין** ע"ה
בת ישעיהו אברהם וינטל ז"ל
נלב"ע י' ניסן תשע"ח
תנצב"ה

צעילוי נשמת
הר"ר **יצחק מן** ז"ל
ב"ר משה רפאל ז"ל
נלב"ע י"א בניסן תשנ"ו
תנצב"ה
הונצח ע"י משפחת מן שיחיו

צעילוי נשמת
מרת **חווה לאה פריימן** ע"ה
ב"ר דב ז"ל
נלב"ע ח' בניסן תשס"ז
תנצב"ה
הונצחה ע"י בני המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת
הר"ר **יצחק ישראל קנופף** ז"ל
בהרה"ח ר' יונה צבי הלוי ז"ל
נלב"ע י"א בניסן תש"ס
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו